פרייז 6 העלער (3 קרייצער).

יאהרגאנג I. (Kraków 27. października 1905) קראקוי כ״ח תשרי תרס״ו נומער 3.

53154

1732

דער יוד

א צייטונג פאר'ן יודישען פאלק

ערשיינט יעדען פרייטאג פריה אין קראקוי.

„Żyd“, gazeta dla ludu żydowskiego.

Wychodzi co piątek. — Prenumerata: kwartalnie 1 Kor. — Nr. pojedynczy 6 hal.

אבאנעמענטס־פרייז מיט פארטא: פירטעליעהרליך 1 קראנע, האלביעהרליך 2 קראנען, יעהרליך 4 קראנען. — פרייז פיר אנאנסען: פיר יעדער שורה פעטיט אדער איהר פלאץ 12 העללער. — פערלאבונגסאנצייגען 2 קראנען.

מאנוסקריפטע ווערען נישט צוריקגעשיקט

די אדרעסע פון דער רעדאקציע און אדמיניסטראציע: Żyd (der Jud) Kraków, Jasna 6.
געלד צו שיקען אויף דער אדרעסע:
Dr. L. Goldwasser, Kraków, Plac WW. Świętych 8.

איינצעלנע נומער קאסטעט 6 העללער.

קהל און די פארטייען.

פון

דר. חיים הילפשטיין.

א קורצע צייט פאר די וואהלען אין דער קולטוסגעמיינדע טרעטען געוועהנליך אויף פערשיעדענע פערזאנען, פיי יודען סיי מענשען פון יודישער „אבשטאמונג“ און ווילען זאגען א דעה אין קהל־זאכען. דא ערשט נישט לאנג פלעגען ביי קולטוס־וואהלען צו קעמפפען צוויי פיינדליכע פארטייען. פון איין זייט די ארטאדאקסע, הסידישע פארטיי און פון דער אנדערער זייט די אויפגעקלערטע, די אסימילאנטען. מילא די ערשטע, די חסידים האבען טאקי נישט אין גאנצען אונרעכט, וואס זיי פערלאנגען א חלק אין דער קהלס־שטוב. זיי זעהען אין קהל א ריין רעליגיעזע איינריכטונג, וואס איהר צוועק איז, די רעליגיעזע בעדירפניסע פון די יודען צו בעפריעדיגען. אבער די אנדערע, די כלומר'שט אויפגעקלערטע אסימילאנטען האבען, דאכט זיך, אפילו נישט קיין שאטען פון רעכט. ווארום זיי זאגען דאך אליין און זענען מודה, אז זיי דארפען נישט קיין רעליגיעזע זאכען און איינריכטונגען. קאן דאך נישט אנדערש מעגליך זיין, נור, אז זיי זענען יודיש־נאציאנאל, זיי בעטראכטען זיך אלס קינדער פון דעם יודישען פאלק און ווילען זייער פאלק דיענען, נישט קוקענדיג דארויף, צו די יודען גלויבען צו ניין. דאס וואלט געוועזען רעכט, און גאר שיין פון זייער זייט. וואס טהוט מען אבער, אז זיי שרייען אליין: מיר זענען נישט יודיש־נאציאנאל, מיר בעטראכטען זיך נישט פאר קינדער פון דעם יודישען פאלק, נור פאר „אנגעהעריגע“ פון דעם פאלק, וואס מיר לעבען צווישען איהם. נו רבותי, אויב איהר זענט אליין מודה, אז איהר האט קיין שום שייכות נישט צו קהל, נישט אין רעליגיעזער און נישט אין נאציאנאלער בעציעהונג, וואס־זשע ווילט איהר פון קהל? קיין תירוץ דארויף האבען די אסימילאנטען קיינמאל נישט געגעבען און די קשיא בלייבט קשיא ביז אויפ'ן היינטיגען טאג.

פלוצום איז אויפגעטרעטען א נייע פארטיי, די ציוניסטישע. מיט שטורם האבען די ציוניסטען אנגעהויבען צו קלאפען אין דער טהיר פון דער קהל־שטוב און האבען פערלאנגט, מען זאל זיי אריינלאזען. די ציוניסטען זעהען אין קהל די איינציגע יודישע אויטאנאמע איינריכטונג, ד. ה. אט די איינציגע איינריכטונג, וואו יודען האבען איבער זיך אליין צו שאפען, און דערפאר פאדערן די ציוניסטען, אז אין קולטוסגעמיינדע־שטובעל זאלען נור זיצען אמת'ע, געטרייע און נישט אבגענארטע יודען, יודען א מיט'ן פולען מויל“.

קהל — זאגען די ציוניסטען — איז נישט נור אויף דעם געמאכט געווארען, ער זאל פערזארגען די פרומע געמיינדעמיטגליעדער מיט די רעליגיעזע נויטווענדיגקייטען, נור אויך צו דעם צוועק, אום צו פערזארגען דאס יודישע פאלק מיט אלעם, וואס פאר'ן פאלקסלעבען איז נייטיג. די אויפגאבע פון דער קולטוסגעמיינדע איז נישט נור צו געדענקען אן דער מקוה און דעם שוחט; זי דארף אויך וויסען, אז זי איז די איינציגע פערטרעטערין פון דעם יודענטום אקעגען די נישט־יודען, און האט די פפליכט אכטונג צו געבען דארויף, אז דער עקזיסטענץ פון די יודען זאל נישט דראהען קיין שום סכנה. און ווי באלד זי דערזעהט אזא געפאהר, דארף זי דורך איהר מוטהיג און ענערגיש אויפטרעטען די געפאהר אבווענדען און פערהיטען דעם שאדען בייציטענס. לסוף מוז אויך די קולטוסגעמיינדע שטרעבען די יודען בייצושטעהען אויף יעדעם געביעט, און סיי געזעלשאפטליך, סיי קולטורעל זיי צו ניצען.

אט די גערעכטע פאדערונג פון די ציוניסטען האט איבערגעשראקען שטארק דו ביזהעריגע „רעגיערערס“ און „פערטרעטערס“ פון די יודען.

די חסידים האבען אנגעהויבען צו שרייען געוואלט: די רעליגיאן, דאס דת איז אין א גרויסער סכנה, ווייל די ציוניסטען פערלאנגען, אז מען זאל די קינדער יודיש־נאציאנאל ערציעהען. „ביז אויף דעם היינטיגען טאג — אזוי שרייען די חסידים — האט קיינער פון אונז נישט געהערט און נישט געזעהען, קיין יודיש־נאציאנאלע ערציעהונג און עס איז אונז ב״ה גוט געוועזען, מיר זענען געוועזען צופריעדען. וואס ווילען זיי איצט פון אונז? לאמיר זיי ליגען אין חרם אריין און אויף דעם אופן וועט דאס פאלק זיין פאר זיי געווארנט.“

די „פארטשריטליכע“ אסימילאנטען ווידער, וואס זיצען זיך מיט זייער יודענטום שטיל אין דער היים און דאנקען גאט, וואס מען דערמאנט זיי נישט דאראן און וואס מען ווארפט זיי נישט פאר, אז זיי זענען יודען—אט די העררען האבען פלוצים דערזעהען, אז די ציוניסטען ווילען זיי צוטשעפען דעם „פלעק“, און ווילען זיי אנהענגען דאס אלטע „פעקעל“, וואס זיי האבען געמיינט עס באלד פטור צו ווערען. זיי האבען אנגעהויבען ציטערן פאר דעם שרעקבילד, בפרט אז מען האט זיך נישט געשעמט און נישט מורא געהאט פאר זיי און צו זיי געשריעגען אויף'ן הויכען קול: „פאלקס־פעררעטער, פאלקס־אבנארער, וואס איהר לאזט שטעהען אייער אייגען פאלק און לויפט צו אנדערע פעלקער, גלייך אייער פאלק דארף נישט קיין הילף און קיין שטיצע“!.

זיי פלעגען טענה'ען, אז די יודענפראגע איז געלעזט און פערענטפערט, והראיה, אט זעהט, אז זיי זענען גליקליך און צופריעדען. איצט אויב זיי דערמונטערן זיך אביסעל פון דעם ערשטען שרעק, שרייען זיי צו די ציוניסטען: איהר אליין זענט פעררעטער, ווייל איהר פערראט דאס פאלק, ביי וועלכען מיר זענען איצט. איהר פערראט די דייטשען אין דייטשלאנד און די פאליאקען אין גאליציען, איהר מאכט אן א שנאה צווישען יודען און גוים (ווען נישט די ציוניסטען, וואלטען זיי דאך געוועזען הארצעניו־לובעניו?!), די יודען זענען גאר נישט אין א אויסנאהמסלאגע, זיי ליידען נישט דאפעלט אלס מענשען און אלס יודען, נור זיי ליידען איינפאך גלייך מיט אלע מענשען“.

אוי, ווי זענען זיי מיט בלינדקייט געשלאגען! זיי קענען שוין נישט באגרייפען און שעצען א אידעאל, וואס גרייכט נור ווייטער ווי זייער נאז! און עקזיסטירען דען פאר זיי איבערהויפט אידעאלע, ווען עס האנדעלט זיך וועגען יודישען פאלק? זיי האבען הערצער פול געפיהל פיר אלע ליידענדע, נור פאר זייערע ברידער נישט. זיי, וואס שפארען נישט קיין מיה און קיין געלד אויף אלגעמיינע צוועקע, פון זייערע „נעהנטסטע“ וועגען האבען זיי גאר נישט אדער זיי רעדען זיך איין, אז זיי קומען אב דעם

לעזט און פערשפרייט דעם „יוד“.

יוד מיט אַ קליינער נדבה איינמאָל אין חודש און האָבען דאָמיט יוצא געווען.

עס זענען געוועזען און עס זענען דאָ צווישען זיי אידעאליסטען, וואָס האָבען געפּרופּט ווירקען צווישען פאָלק אויף זייער שטייגער. זיי האָבען זיך שוין נישט איינמאָל געמוזט איבערצייגען, אַז זייער ארבייט ברענגט נישט קיין שום פריכטע. די פּאָר אידעאליסטען האָבען חאָטש געהאַט אַ גוטען ווילען, אַ גוטע כונה. אָבער דער רוב פון זיי וואָס איז? דאָס זענען סאַמע אויפגעקומענע, וואָס ווילען אויף די פּלייצעס, פון דער יודישער מאַסע ארויפקריכען אלס איינציגע „פערטרעטער" פון דעם יודענטום און קריכען אזוי הויך, ביז זיי וועלען צו קומען צו אָרדענס, מאנדאטען און אנדערע כבודים.

ווי קליין זיי זענען אַקעגען דער גרויסער אויפגאַבע פון אמת'ע פיהרער פון דעם יודישען פאָלק, בעווייזט אם בעסטען זייער פערהאלטען זיך אַקעגען די ציוניסטען. זיי, וואָס בעטראַכטען זיך אליין אלס קעמפּפער פיר דער פרייהייט פון די מענשליכע געדאַנקען, קענען נישט פערשטעהען, ווי עס קענען זיך צווישען דעם פאָלק, פון וועלכעם זיי „שטאַמען אָב", געפינען מענשען מיט אידעאלען און פעהיג, זיך אויפצואָפּפערן.

נור איניוויניג קעהרען זיי, האָט אַפּנים, גוט פיהלען, אז די ציוניסטען האָבען רעכט. דערפאר ציטערן זיי פאר דעם ציוניזם און דערפאר בעקעמפּפען זיי איהם מיט אלע מעגליכע און אונמעגליכע מיטלען.

אָט די הקדמה צו מאַכען האָלטען מיר פאר נייטיג, איידער מיר טרעטען צו צו פערענטפערען די פראַגע, פאַר וואָס די ציוניסטען ווילען אַ חלק אין דער פערוואלטונג פון דער קולטוסגעמיינדע, פאַר וואָס זיי ווילען אויך אַ דעה זאָגען אין קהל־זאכען און וואָס פאַר אַ דעה זיי ווילען זאָגען.

זענען מיר יודען א פאָלק?

עס איז שוין צייט.

אין דער לעצטער צייט בעשעפטיגען זיך די פּויילישע צייטונגען אַביסעל מעהר מיט דער יודענפראַגע, ווי פאַרצייטענס. אין דער פּוילישער וואָכענשריפט „אָנגיוואָ" איז ערשיענען פאַר עטליכע וואָכען אַ לאַנגער אַרטיקעל פון פרוי ר. איינער־ליליענטהאַל אונטער דעם טיטעל: „עס איז שוין צייט..."

דער הויפּטפעהלער פון די ביזהעריגע שריפטען איבער דער יודענפראַגע — זאָגט פרוי ליליענטהאל — איז דאָס, וואָס די שרייבערס קענען נישט דאָס יודישע פאָלק. ווען זיי קענען די יודען אַליין, נישט פון דעם, וואָס די יודישע פאָליאַקען דערצעהלען זיי, וואָלטען זיי זיך באַלד איבערצייגט, אַז די יודישע מאַסע, אַז דאָס יודישע פאָלק איז געגען דער אַסימילאַציע, געגען דער פערמישונג מיט אַנדערע פעלקער. ביז אַהער האָט דאָס יודישע פאָלק געשוויעגען. פריהער האָט עס אונבעוואוסט די אסימילאציע בעקעמפּפט, איצט קעמפּפט עס געגען דער אַסימילאציע מיט בעוואוסטזיין. אין יוד דערוואַכט די מענשליכע ווירדע. ער הייבט אָן צו פיהלען, אַז ער האָט אַ אייגענע נשמה, אַז עס איז אַ שאַנד און אַ זינד די אייגענע יודישע נשמה צו בעשמוצען און זי צוצופּאַסען צו אַנדערע פרעמדע נשמות, אַז דאָס אַבלייקנען פון זיין אייגען „איך" איז אַ ליגען און אַ געמיינהייט. דער יוד הייבט אָן צו פיהלען, אַז זיין אייגען וועזען, זיין „איך" האָט אויך אַ רעכט צו לעבען און זיך צו ענטוויקעלן.

דאָסזעלבע זעהען מיר אויך ביי אַנדערע פעלקער, נור וואָס ביי אַנדערע איז גוט און וואהל, איז ביי יודען אַ עולה. אַ טייל זאָגען: „די יודען זענען נישט קיין פאָלק־פערגעסענדיג גאַנץ, אַז נישט זיי האָבען דאָס צו פּסק'נען נור דאָס פאָלק אַליין. און וויבאַלד דאָס פאָלק פיהלט זיך אַלס איין פאָלק, קען אפילו די גאַנצע וועלט איהם נישט צונעהמען זיין נאַציאָנאַליטעט. אנדערע חקרנים ווידער טענ'ען, אַז די יודען האָבען נישט קיין שפּראַך. גלייך דער זשאַרגאָן וואָלט נישט געוועזען קיין שפּראַך, דערפאַר, ווייל מען רופט איהם נישט שפּראַך? וואָס איז דען אַ שפּראַך? דאָס מיטעל, מיט וועלכען דאָס פאָלק דריקט אויס זיינע געדאַנקען. נו, און איז דען דער יוד נישט צוזאַמען געוואַקסען מיט דעם זשאַרגאָן פון הונדערטער יאָהרען? אין דער זשאַרגאָן־שפּראַך „דענקט ער און בענקט ער, פרייט ער זיך און טרויערט ער, אין איהר שאַפט און בילדעט ער". דאָס יודישע פאָלק וויל איינזאַפּען און זיך די פריכטע פון דער גייסטיגער אַרבייט פון די אַנדערע פעלקער, נור עס וויל אויך זיין אייגענעם גייסט האַלטען און ענטוויקעלן. מען זאָגט אַז אַ בעזונדערע יודישע קולטור איז שעדליך און פיינדליך פאַר די פעלקער, צווישען וועלכע די יודען וואהנען. דאָס איז פאַלש. די יודען ווילען לעבען בשלום מיט די אַנדערע פעלקער, זיי ווילען זיך מיט זיי פערשטענדיגען. זיי שעצען דאָס לעבען פון אַנדערע, ווייל זיי ווילען אַליין לעבען.

אָט, מיט די געדאַנקען איז פרוי ליליענטהאַל אין איהר אַרטיקעל אויפגעטרעטען. דאָס האָבען אָבער די יודישע פאָליאַקען נישט געקאָנט צונעהמען מיט שווייגען. אין זייער נאָמען האָט דער דר. הענריק נוסבוים טאַקי אין דעמזעלבען בלאַט „אָנגיוואָ" געגעבען אַ ענטפער.

דר. נוסבוים זאָגט אַזוי: נישט אומעטום לאָזט זיך אויפשטעלען אַ געזעץ, וואָס מען זאָל זיך דאַראַן שקלאַפיש האַלטען. עס זענען אַפּט דאָ אויסנאַהמען. עס זענען דאָ אין דער נאַטור אַזוינע בעשעפענישען, וואָס מען ווייס נישט זיכער, צו זענען זיי חיות, צי זענען זיי געוועקסען. אַזוי איז אויך אין דעם לעבען פון די פעלקער. למשל די יודען, צי זענען זיי אַ פאָלק צי ניין? דאָס קאָן מען נישט מיט זיכערהייט זאָגען. (נו, איז דאָך מעגליך אויף יא אויך, הא? אַנמערקונג פון דער רעדאַקציע.) אַ פאָלק מוז האָבען דריי זאַכען: אַ לאַנד. אַ שפּראַך און אַ קולטור. (ער רעדט שוין באַלד, ווי אַ ציוניסט. אנמ. פ. ד. ר.) די יודען האָבען אָבער נישט קיין לאַנד (נו, און דאָס אייבינע געדענקען אַן דעם יודישען לאַנד און דער ווילען ווידער אַ לאַנד צו האָבען, ערוועצט נישט לעת עתה דעם מאַנגעל?) די יודען האָבען נישט קיין שפּראַך (!) און דאָס וואָס אַ טייל מזרח־יודען האָבען, דאָס קאַליע יודישע לשון, מוזען זיי טראַכטען ווי אַם גיכסטען אָוועקצוואַרפען וואָרום ערשטענס ממה נפשך זענען זיי אַ פאָלק (פאַרט

פעליעטאָן.

אַ הערבסט־ליעדעל.

(פאַר חדר־יונגלעך).

אין חדר, קינדערליך! דער וואַלד
האָט שוין הושענאָ'ס אָפּגעשלאָגען,
און מיט די וואָלקען, שווארץ און קאַלט,
הויבט אָן דער היסעל גשם זאָגען;

פערוויאַנעט איז דער גרינער סכך;
פון אַלע סוכה'ליך אין גאַרטען
די צווייגען הענגען הויל און שוואַך,
מיט בשמים שמעקט שוין ניט פון דאָרטען...

„אין חדר, קינדער"! — זינגט דער ווינד.
„אין חדר, קינדער"! — ברומען־צו די וועלען...
עס ווילט זיך ניט? אַ יודיש־קינד,
אַ יודיש יונגעל טאָר ניט וועלען?

וואָס, דאָרט איז פינסטער? ענג? דו נאַר,
וואָס איז? אַבי נור לערנען תורה;
אַ יודיש יונגעל דאַרף זיין דאַר
און געל און גרין — אַ מרה־שחורה...

אין חדר קינדערליך מיט היץ!
אויס יום־טוב. אויס דאָס פרייע לעבען!
אַ נייער זמן מיט נייע שמיץ —
מיט נייע שמיץ ביי'ם אַלטען רבי'ן...

ש. פרוג.

ש. פרוג.

דער דיכטער, וואָס מיר דרוקען זיין „הערבסט ליעדעל", ש. פרוג איז געבוירען געוואָרען 1862 אין רוסלאַנד אין דער חערסאָנער גובערניע אין דער יודישער קאָלאָניע באַבראָוועקוט און האָט קינדרווייז געלערנט אין חדר. פיער יאָהר איז ער געגאַנגען אין דער רוסישער שולע פאַר יודישע קאָלאָניסטען. דערנאָך האָט ער אָנגעהויבען צו לערנען אַנדערע שפּראַכען, נור לשון הקדש האָט ער נישט אַוועקגעוואָרפען. אַם שטאַרקסטען האָבען געווירקט אויף איהם די נביאים ישעיה און יחזקאל. פון באַבראָוועקוט איז ער געקומען קיין חרסון. אים יאָהרע 1879 איז געדרוקט געוואָרען זיין ערשטער שיר. דעמאָלט האָט מען איהם בערופען קיין פּעטערסבורג, וואו ער איז געבליעבען ביז אויפ'ן היינטיגען טאָג.

ער שרייבט געדיכטע און פּראָזא אויף יודיש און רוסיש. זיין ערשטעס יודישעס געדיכט איז ערשינען 1888 און הייסט „דאָס יודישע קינד". זיינע געדיכטע זענען אי ביי רוסען אי ביי יודען געריהמט און אַ סך איז איבערזעצט אין אַנדערע שפּראַכען. אין פערלאַג „תושיה" ווארשא איז ערשיענען אַ העברעאישע איבערזעצונג פון זיינע שירים.

אויף זיין פאָלק האָט ער געזונגען די טהייערע ווערטער:

„טיעפע זיפצען, הייסע טרערען
הונגער קעלט
שלעפּען זיך מיט דיר צוזאַמען
אויף דער וועלט;
אין פון וויעגעל ביז צום קבר
אייף דעם לאַנגען וועג
וואַקסען גאַנצע וועלדער צרות
אָהן אַ ברעג"...

דער גמרא־נגון.

וואס זשע קלאגסטו ביי דער גמרא,
קלויזניק בלאסער, קלויזניק ליעבער,
און דיין וויינענדיגער נגון
אין מיין הערץ געהט שוין אריבער...
דיינע וויינענדיגע טרעלען
שטיל דערצעהלען זיי פון שמערצען
אין דיין הערץ — אך, געה דערצעהל מיר
וואָס רענן טהוט זיך דאָרט אים הערצ'ן?
צו דו בייגסט אַ היים נאָך דיינע,
טאַטע מאַמע און די ברידער,
וואָס אָהן זיי ביזטו געבליבען
ווי אַ שיפעל אָהן אַ רידער?

אָדער אויפ'ן טאָג ביי יענקלען
ביזט א לאַנגע צייט געזעסען
ביז מען האָט געזאָגט: „נו, בחור
נעהם די קוואָרט און וואַש זיך עססען"
אָדער אפשר גלאַט דו שעמסט דיך
עסען ברויט אויף פרעמדע טישען
און מיט בלוט, מיט הייסע טרערען
שלינגסט אראָב דו יעדער ביסען?
אָדער דיר פעהלט אויס אַ „מאנטיג"
און ס'האָט זיך ביי דיר געטראָפען
אַז דו האָסט אמאָל געלעגט זיך
שוין אַ הונגעריגער שלאָפען?
און דו האָסט דיך יעצט דערמאַנט גראד
און דו קאָנסט עס נישט פערטראָגען
און ביי רבא'ן, ביי רב פפא'ן
ווילסטו יעצט דיין הארץ אויסקלאָגען?
העכער, העכער הויב דעם ניגון,
זיסער, שטאַרקער דרעה די טרעלען:
ביי די הייליגע ניגונים
דאַרף זיך עסען גאָר נישט וועלען!...

א. רייזען.

נאָך מענליך ? !) אזוי זאָלען זיי נישט רעדען מיט קיין מגונה שפּראַך. צווייטענס קען מען אויף יודיש נישט אויסדריקען קיין הויכען געדאַנק (מען זעהט בחוש, אַז דער דר. נוסבוים איז אַ „געבילדעטער" מענש, וואָס נעמט נישט קיינמאָל חלילה קיין זשאַרגאָן־בוך אין דער האַנד אריין). און דריטענס קומען די יודען דורך דעם זשאַרגאָן צו נאָך גרעסערע עבירות: זיי הייבען אָן דייטש צו רעדען (אודאי, העד דר. נוסבוים, אַז קאַליע דייטש הייסט ביי אייך יודיש. מיר זשאַרגאָן־יודען ווייסען אָבער דעם חלוק, פון גוט יודיש צו שלעכט דייטש.)

היינט־זשע דאָס דריטע: וואָס אַ פאָלק מוז האָבען, די אייגענע קולטור, האָבען די יודען, נאָך דער מיינונג פון דר. נוסבוים, אויך נישט. קולטור הייסען אייגענע מנהגים, אייגענע אמונה, אייגענע געזעצע און לסוף די בילדונג. פון דעם אַלעם האָבען די יודען אייגענטליך נור די אמונה. די מנהגים זענען פערשיעדען: למשל אין פראַנקרייך לייגען די יודען נישט קיין עירוב און בעגראָבען די טויטע אינאיינעם מיט די קריסטליכע און ביי אונז איז פערקעהרט (אַ שעהנע ראיה!). די בילדונג און די געזעצע זענען אויך פערשיעדען פון לאַנד צו לאַנד, בלייבט טאַקי נור די אמונה. דאָ ווערט דער דר. נוסבוים גאָר משונה פרום און הייבט זיך אָן צו בייזערן אויף די ציוניסטען, וואָס ווילען דאָס לשון־הקדש מאַכען פאַר אַ שפּראַך: „די שפּראַך איז הייליג" — שרייט דר. נוסבוים מיט פייער — „זייד זי נישט מחלל, זי זאָל בלייבען הייליג" (דאַמיט מען זאָל זי נישט דאַרפען פערשטעהן, אזוי ווי עס איז טאַקי ביז אַהער!) ·פערגעסט נישט, אַז די אש פון אייערע טאַטעס האָט זיך אויסגעמישט מיט דער ערד" (נו, און אַז מיר רעדען שוין פון אַש וואָס איז עפּעס מכח די „טאַטעס" און די זיידעס. וואָס ליגען אין דער מערת המכפלה ?)

דעם לאַנגען שמיעס, האָט דער דר. נוסבוים אַ נאָמען געגעבען: „עס איז שוין העכסטע צייט..." וואָס איז שוין העכסטע צייט ? פרעגען מיר, אזוי צו טהון, אזוי ווי יענער דר. נוסבוים האָט געטהון, וואָס האָט זיך ארויס־געשטעלט פאַר עטליכע יאָהרען מיט אַ אַרטיקעל קעגען די ציוניסטען און באַלד דערויף האָט ער זיך געשמד'ט ? צו אפשר זענט איהר טאַקי דער איינענער, העד דאָקטאָר נוסבוים ? מיר זענען נישט בקי אין אייער משפחה נור אייער פרומקייט איז אונז זייער פערדעכטיג. אַלע משומדים ווערען פרומע גוים. נור, סיי ווי סיי, וואָלט שוין טאַקי געוועזען, ווי איהר זאָגט, די העכסטע צייט — אַז מענשען וואָס קענען נישט דאָס יודישע פאָלק און וואָס לעבען נישט זיין לעבען, זאָלען זיך נישט אריינמישען אין יודישע זאַכען און זאָלען אונזער הייליגקייט נישט מחלל זיין דורך דער בעריהרונג מיט זייערע פרעמדע און אומגעלומפערטע קאַלטע הענד. דאָס וואָלט שוין באמת געוועזען די העכסטע צייט.

*

די יודיש־פוילישע אסימילאַציע אין ציפערן.

אויס אַ בריעף צום „פריינד" נעהמען מיר ארויס אָט די מיטטיילונגען:

די רעזולטאַטען פון דער פאָלקסצעהלונג פון יאהר 1897 בעווייזען, אַז די איינוואוינער אין וואַרשויער גובער־ניע זענען איינגעטיילט נאָך די נאַציאָנען נאָך אַזאַ אופן:

פּאָליאַקען	. . . .	76,86	פּראָצענט
יודען	. . . .	16,96	„
דייטשען	. . . .	4,12	„
רוסען	. . . .	1,73	„
די איבעריגע	. . . .	0,33	„

די צאָהל יודען, וואָס זענען אויסגערעכענט אין דער טאַבעלע, בעטייט יענע יודען, וואָס האָבען אָנגעגע־בען אַלס זייער מוטער־שפּראַך—זשאַרגאָן.

לאָמער די צאָהל בעטראַכטען נעהנטער. אין וואַר־שויער גובערניע וואָהנען 351,942 יודען. דאָס מאַכט אויס 18,22 פּראָצענט פון דער גאַנצער בעפעלקערונג. פון זיי רעדען 317,169 זשאַרגאָן און 34,773 אַנדערע לשונות. עס געפינען זיך אַלזאָ אין וואַרשא 1'9 איינס און ניין צעהנ־טעל פּראצנט אַסימילירטע יודען.

טאָמער אָבער מיינט איהר, אַז ווען דער יוד שמד'ט זיך גאָר אַוועק, ווערט ער שוין פּטור פון זשאַרגאָן, איז דאָס אויך במחילה אַ טעות. אָט נעהמט די ציפער:

לויט זייער אמונה נאָך זענען די יודען, ד. ה. די, וואָס האָבען אָנגעגעבען זשאַרגאָן אַלס מוטערשפּראַך איינ־געטיילט אויף אַזאַ אופן:

יודען - יודען	99,87	פּראָצענט
יודען - פּראַוואָסלאַווגע	0,02	„
יודען - קאַטויליקען	0,10	„
יודען - פּראָטעסטאַנטען	0,01	„

די מערקווירדיגע גלות־טאַבעלע ווייזט אונס אַז ווען אפילו איינצעלנע פּערזאָנען געהען אַוועק פון דעם יודישען גלויבען, געהען זיי נישט אַוועק פון דער יודישער שפּראַך. דער פערפלוכטער „קוגעל־לשון, וואָס האָט אפילו קיין גראַמאַטיק נישט" געהט זיי נאָך אפילו ביז אין פוילישען קאָסציאָל און אין פּראַוואָסלאַווגע סאָבאָר.

פון די 34,733 אַסימילירטע יודען זענען 34,051 אין וואַרשא, די איבריגע 722 אויסער וואַרשא. די סיבה דערפון איז לייכט צו פערשטעהן און זי בעווייזט אויך, ווי ווייט נאַריש און קינדיש עס זענען די שמיעסען וועגען דער אַסימילאַציע פון די יודישע פאָלקס־מאַסען.

די וואַהלרעכטס־בעוועגונג.

פערשיעדענע סבות האָבען פעראורזאַכט, אַז די פראַגע פון דעם אַלגעמיינעם וואַהלרעכט איז יעצט כמעט אין גאַנץ גאַליציען ביי יעדען מענש אין מויל. שוין די קאָנסטיטוציע פון דעם רוסישען מיניסטער בוליגין, וועלכע האָט געשאַפען פיר רוסלאַנד עפּעס אזוי ווי אַ פּאַרלאַמענט וואָס רופט זיך אַ „דומא". האָט געגעבען דעם אָנהויב צו גרויסע און שטאַרקע וכוחים איבער דעם רוסישען וואַהל־רעכט סיי אין רוסלאַנד סיי אין אויסלאַנד. אַ שטאַרקער ווידערהאַל פון די וכוחים איז אויך געוועזען אין דער גאַנצער גאַליצישער פּרעסע. צו דעם איז אָבער אין די לעצטע צוויי חדשים צוגעקומען נאָך אַ נייע אורזאַכע, וועלכע האָט פיעל שטערקער געווירקט אויף דעם גאַליצי־שען פאָלק, ווייל זי איז אַ היימישע.

אין אונגאַרן פיהרט זיך שוין העכער 2 יאָהר אַ אָפענער קאַמפף צווישען דעם קעניג און דעם פּאַרלאַמענט וועגען נאַציאָנאַליזירען פון דעם אונגאַרישען מיליטער, ד. ה. די קאָמאַנדאָ זאָל אַרויסגעהען אויף אונגאַריש און נישט ווי ביז אַהער אויף דייטש. און דורך דעם האָפען די אונגאַרן, אַז זייער מיליטער, וואָס איז היינט נאָך איינס מיט דעם עסטערייכישען מיליטער, וועט ווערען זעלבסט־שטענדיג און דורך דעם מיליטער וועט טאַקי די גאַנצע מלוכה ווערען זעלבסטשטענדיג און עס וועט זיך אויפהע־רען דאָס שתפות מיט עסטערייך. ווייל דער קייזער פון עסטערייך וויל צו דעם נישט דערלאָזען, ווייל ער ווייסט, ווי שעדליך פאַר דער מלוכה עס וואָלט געוועזען, ווען זי ווערט גאַנץ צעבראָקעלט, בונטאָווען זיך די אונגאַרישע מאַגנאַטען און פּריצים און ווילען דורכאויס דורכזעצען זייערס, האָטש עס איז נאָך נישט זיכער, צו דאָס גאַנצע פאָלק איז מסכים צו זיי, ווייל געוועהלט זענען זיי נישט פון דעם גאַנצען פאָלק, נור פון וועניג פּריווילעגירטע וועה־לער. דער אונגאַרישער מיניסטער־פּרעזידענט האָט דעם קייזער געגעבען אַיין עצה, ער זאָל זיין צושטימונג געבען צו דער איינפיהרונג פון דעם אַלגעמיינעם וואַהלרעכט אין אונגאַרן, דעמאָלט וועט זיך דאָס פאָלק אָבזאָגען פון זיינע ביזהעריגע פערטרעטער און מען וועט וועהלען נייע אָב־געאָרדנעטע, וועלכע וועלען זיך נישט שטעלען אויף דער אונגאַרישער קאָמאַנדאָ־שפּראַכע. דער קייזער איז דערויף איינגעגאַנגען אָבער נישט באַלד, וואָרום באַראָן גויטש, דער עסטערייכישער מיניסטער־פּרעזידענט האָט נישט גע־וואָלט דערויף איינגעהען, מורא האָבענדיג, אַז אין עסטער־רייך וועט מען דאָס אייגענע פערלאַנגען. וכן הוי עס איז טאַקי אַזוי געוועזען. די פעלקער אין עסטערייך זענען געוואָהר געוואָרען פון די רייד פון זייער מיניסטער און האָבען אָנגעהויבען צו פערלאַנגען דאָס אַלגעמיינע וואַהל־רעכט. אין עסטרייכישען רייכסראַט האָבען זיך אָנגעהויבען צו שיטען אַנטרעגע פון אַלע פּאַרטייען (נור דער פּוילען־קלוב נישט), מען האָט אָנגעהויבען צו מאַכען פערזאַמ־לונגען און דעמאָנסטראַציעס אין אַלע גרויסע שטעט.

אין לעמבערג איז געוועזען אַ גרויסע יודישע אַרבייטער־פערזאַמלונג וועגען דער פראַגע. אין קראָקוי האָט די יודישע סאָציאַליסטישע פּאַרט„ געמאַכט דעם ערשטען טאָג סכות אַ גרויסע פערזאַמלונג אין האָטעל „קליין", ביי וועלכער ה' ראָזע האָט געפיהרט דעם פאָרזיץ און ה' בראָס, גראָסמאַן, בלום פון די סאָציאַליסטען און קענער פון די פּועלי־ציון האָבען גערעדט. עס איז אָנגענומען געוואָרען אַ רעזאָלוציע פיר דעם אַלגעמיינעם וואַהלרעכט, האָטש די יודיש־פּוילישע סאָציאַליסטען האָבען חשק געהאַט די פערזאַמלונג צו שטערען. דעם צווייטען טאָג סכות אין דער פריה איז ווידער געווען אַ גרויסע פאָלקס־פערזאַמלונג און אַ דער־מאָנסטראַציע אין קראקוי, ביי וועלכער עס איז געקומען צו אַ צוזאַמענשטויס צווישען די אַרבייטער און דער פּאָ־ליציי און עס זענען מענשען פערהאַפטעט און פערוואונ־דעט געוואָרען.

נור אַזאַ גרויסאַרטיגע ,דעמאָנסטראַציע, ווי עס איז געוועזען מאָנטאג (אסרו־חג) אין לעמבערג איז אפשר אין גאַליציען נאָך נישט געזעהען געוואָרען. אַ טאָג פריהער האָבען די סאָציאַליסטען איינבערופען אימעטום פערזאַמ־לונגען און מען האָט געשיקט דעלעגאַטען קיין לעמבערג. אין לעמבערג האָבען זיך מאָנטאג פערזאַמעלט אין גאָס אַ סך טויזענדער מענשען און די גאַנצע שטאָט האָט פאַרמיטאג גערוהט. אַ דעפּוטאַציע געפיהרט פון דעם אבג. דאַשינסקי איז געגאַנגען צום שטאַטהאַלטער און צום לאַנדמאַרשאַל און פאָרגעלעגט אַ פּעטיציע וועגען וואַהל־רעכט. די דעמאָנסטראַציע איז געוועזען רוהיג און אָרדענ־טליך און האָט געמאַכט אַ שטאַרקען איינדרוק. דער גאַליצישער לאַנדטאַג וועט זיך גלייך מיט אַלע אַנדערע סיימען באַלד מוזען בעשעפטיגען מיט דעם וואַהלרעכט, די זאַך מוז אונז יודען אינטערעסירען ווייל עס האַנדעלט זיך דאָ וועגען וואַהלרעכט פון פיעלע יודישע בירגער. מיר וועלען זיך בעשעפטיגען מיט דעם פערהעלטנים פון די יודען צו דעם אַלגעמיינעם וואַהלרעכט אין אַ בעזונ־דערען אַרטיקעל. דערווייל ווילען מיר דאָ אַנידער־שטעלען פאַר דעם לעזער דאָס היינטיגע וואַהלרעכט, וואָס שענקט אונז אַבגעאָרדנעטע אַזוי ווי ביק, ראַפּאַפּורט קאַלישער, לעווענשטיין וכדומה.

*

די „גערעכטיגקייט" פון דעם עסטרייכישען וואַהלרעכט.

אַלס מוסטער נעהמען מיר דאָס וואַהלרעכט פון גאַליציען צו דעם וויענער רייכסראַטה, ווייל דאָס איז ביי אונז דאָס ווייטעסטע. אַ סך ווייטער ווי דאָס וואַהלרעכט צום לעמבערגער סעים.

נאָך דער פאָלקסצעהלונג פון דעם יאהר 1900 איז דאָ אין גאַליציען 7,295,538 איינוואָהנער. דערפון האָבען סך־הכל 1,904,311 דאָס וואַהלרעכט, און וועהלען סך־הכל 78 גאַנצע אבגעאָרדנעטע. דאָס הייסט עס קומט אויס איין אבגעאָרדנעטער אויף 93,532 איינוואָהנער און אויף 24,414 וועהלער. לאָמיר זיך אָבער צו קוקען צו דער פערטיילונג פון די מאנדאטע, וועלען מיר דערזעהן עפּעס שעהנס:

עס זענען פאַרהאַן, ווי בעקאַנט, 5 קוריען. די ערשטע קוריע (גראַסגרונדבעזיץ) האָט 2188 וועהלער און זיי וועהלען 20 אַבגעאָרדנעטע (100 וועהלער האָבען איין אבגעאָרדנעטען).

די צווייטע קוריע (האַנדעלסקאַמערן) האָט 95 וועהלער, וועלכע האָבען 3 אַבגעאָרדנעטע (כמעט 30 וועהלער איין אַבגעאָרדנעטען).

די דריטע קוריע (שטעט) האָט 40,228 וועהלער און 13 אַבגעאָרדנעטע (3094 וועהלער האָבען איין אַב־געאָרדנעטען).

די פירטע קוריע (דערפער) האט 536,800 וועהלער און 27 אַבגעאָרדנעטע (19,800 וועהלער האָבען איין אַב־געאָרדנעטען).

און די פיפטע קוריע האָט 1,325,000 וועהלער און 15 אבג. (170,000 וועהלער — איין אַבגעאָרדנעטער).

דאס אומרעכט, וואָס צווישען די איינצעלנע קוריען, איז אויך פאַרהאַן צווישען די איינצעלנע לענדער, אַזוי האָט למשל בעהמען וועניגער איינוואָהנער פון גאַליציען און אַנדערטהאַלבמאָל אַזוי פיעל אַבגעאָרדנעטע.

צולעצט מוזען מיר נאָך בנוגע צו יודען צוגעבען, אַז יודען רעכענט מען אין גאַליציען אַ ערך פון 800,000 ד. ה. מעהר ווי אַ צעהנט חלק איינוואָהנער, וואָלט זיי

נעקומען ע"פ יושר חאטש א צעהנטעל אבגעארדנעטע, דאס מאכט אוים 8 אבגעארדנעטע. לסוף האבען זיי קוים מיט לייד פינף און צו זענען די פינף—יודען? זיי זענען עס נור דעמאלט, ווען מען בעליידיגט זיי.

*

די וואהלרעפארם אין גאליציישען לאנדטאג.

דער לאנדטאגס־אבגעארדנעטער וואיהינגער האט אים נאמען פון דעם דעמאקראטישען קלוב געשטעלט די וואך א אנטראג, די צאהל פון אבגעארדנעטע זאל פערמעהרט ווערען. ביז אהער זענען דא 161 אבגעארדנעטע, דאפון 12 שטענדיגע (וויריליסטען) ד. ה. וועלכע ווערען נישט געוועהלט נור קומען אריין דורך זייער אמט, למשל א בישאף אדער א רעקטאר פון אוניווערזיטעט. דער רעשט 149 זענען געוועהלט. איצט פערלאנגט דער אנטראג, אז עס זאלען זיין 208 אבגעארדנעטע אויף דעם אופן:

די ערשטע קוריע (גראסגרונדבעזיץ) בלייבט ביי איהרע 44 פערטרעטער.

די צווייטע קוריע (שטעט) ווערט פערמעהרט מיט 13 (דאפון לעמבערג 4 נייע און קראקוי 2 נייע) סך־הכל זאלען זיין 41 מאנדאטען.

די דריטע קוריע (האנדעלסקאמערן) זאל פערמעהרט ווערען מיט 5 (לעמבערג 2 נייע און קראקוי 2 נייע, בראדי איין נייעס אבגעארדנ.) סך־הכל זאלען זיין 8 פערטרעטער.

די פיערטע קוריע (שטעטליך און דערפער) זאל בעקימען 5 פרישע מאנדאטען. סך־הכל זאלען זיין 79 פון דער קוריע,

צולעצט זאל געשאפען ווערען א פ י נ פ ט ע ק ו ר י ע מיט נייע 24 מאנדאטען, וואס יעדער מאנספארשוין, וואס ווערט 24 יאהר אלט זאל האבען דאס וואהלרעכט, וועלכעס דארף איבערהויעט זיין געהיים.

א עפענטליכע פערזאמלונג פון די קראקויער האנדעלס־אנגעשטעלטע.

זונטאג, דעם 22 אקטאבער איז געוועזען א עפענטליכע פערזאמלונג פון די קראקויער האנדעלסגעהילפען מיט דער טאגעסארדנונג: די זונטאגסרוהע און די פערקירצונג פון דער ארבייטסצייט.

אויף דער פערזאמלונג איז געקומען א האלב מנין קריסטליכע געהילפען און א ערך פון צוויי הונדערט יודישע. נאך א קורצען קאמפף ביי דער וואהל פון א פארזיצענדען, וואו ביידע צדדים, ציוניסטען און סאציאליסטען האבען געוואלט דורכזעצען זייער קאנדידאט, און וואו דער איינבערופער, דער סוחר א י נ נ א ץ ג ר א ס (איינגענטהימער פון דעם נעה־מאשינען־רעפאראטור־געשעפט אין דער אלט־ווייקסעל גאס און פ א ט ע נ ט י ר ט ע ר „פוילישער" ס א צ י א ל י ס ט) האט בעוויזען די בעקאנטע פארטיי־קונצען — איז געוועהלט געווארען צום פארזיצענדען ה' יאראש (א פאראדע־גוי).

ה' ג ר א ס האט רעפערירט איבער דער זונטאגס־רוה. איהר מיינט אודאי, אז ער האט גערעדט קעגען דער זונטאגסרוה, אז ער האט גערעדט געגען דעם אונרעכט וועלכעס צווינגט די יודען צו א דאפעלטען רוה־טאג און וועלכע רואינירט דעם יודישען האנדעל? אויב איהר מיינט אזוי, זענט איהר אייך טועה. איהר מוזט בעסער קענען אונזערע „פוילישע" סאציאליסטען. מיט התלהבות האט דער „פוילישער" סאציאליסט ר' י צ ח ק ג ר א ס בעוויזען, אז נור די זונטאגס־רוה איז גוט פאר'ן יודישען האנדעלס־געהילפען, ווייל נור זונטאג קען דער אנגעשטעלטער זיך „א ו נ ט ע ר ה א ל ט ע ן", פאהרען אויף פעסטען, און געהען אויף קאנצערטען. די פערזאמלונג האט אויך אנגענומען א רעזאלוציע אין דעם זין.

פון ציוניסטישער זייט האבען גערעדט די הערען ל י י נ ק ר א ם, ז י ל ב י נ ג ע ר, נ ו ס ב ו י ם און פריילין ה ע ר ש ט י י ן. זייערע זאכליכע און איבערציינגענדע ארגומענטען האבען דא נישט געהאלפען. די רעזאלוציע פון די ציוניסטישע אנגעשטעלטע, וועלכע פערלאנגט אויך א 36־שטונדיגען רוה־טאג, נישט דוקא זונטאג, איז דורכגעפאלען.

א זעהר נישט אויפריכטיגע און פאלשע ראלע האבען געשפיעלט די „סעפעראטיסטען" (ד. ה. די כלומרשט יודיש־יודישע סאציאליסטען). חאטש איינער פון זיי האט אפען ערקלערט פאר די ציוניסטען, אז זיין פארטיי נעמט אין דער פראגע אזא שטעלונג איין, ווי מיר, און ער האט אויך געבעטען, אז אונזער רעדנער זאל דאס ערקלערען — טראטצדעם האט דער איינציגער סעפעראטיסט, וואס האט גערעדט אויף דער פערזאמלונג, נישט געהאט עפעס בעסערעס צו זאגען, נור, אז די ציוניסטען זענען פייגע, איבערגעשראקענע מענשען.

דאס האבען די ציוניסטען נישט צוגענומען מיט שווייגען. דאס ארומווארפען מיט שקרים און בעליידיגונגען איז שוין א צווייטע נאטור ביי די הערען סעפאראטיסטען. מיר קענען נאך צופריעדען זיין, וואס זיי דערצעהלען נישט, אז ציוניסטען עסען לעבענדיגע קינדער.

„די ציוניסטען זענען פייגלינגע" — פאר וואס? ווייל פינף זייערע רעדנער האבען געהאט דעם מוטה אויף א עפענטליכער פערזאמלונג דייטליך זייער שטאנדפונקט קלאר צו מאכען. מן הסתם געהערט א גרויסער מוטה דאצו, אום צו ערקלערען, אזוי ווי דער סעפאראטיסטישער רעדנער האט געטהון, אז „אין דער פראגע פון דער זונטאגס־רוה קען מען דענקען אזוי — און מען קען דענקען אזוי". דייטליך און קלאר, הא? — און דערנאך שטימען די הערען צוזאמען מיט די פוילישע סאציאליסטען געגען זייער איינענע איבערציינונג. באמת, העלדען! די יודישע סאציאליסטען האבען דא ווידער אמאל געוויזען זייער ענגהערציגען פארטיי־פאנאטיזמוס. און אז זייער ראדיקאליזמוס וועט שאדען די ברייטע יודישע מאסען — יא, דאס געהט זיי גישט אן.

דער צווייטער פונקט פון דער טאגעסארדנונג איז נישט ערלעדיגט געווארען. ערשטענס איז דער רעפערענט ה' יאראש שוין פריהער געהאט אוועקגעגאנגען און צווייטענס האט דער קאמיסער אויפגעלעזט די פערזאמלונג וועגען א גרויסען לארם, וואס איז אויסגעבראכען.

נאך איין בעמערקונג: ווערהענד די ווילדע ליארמסצענען האבען די סאציאליסטען געשריגען אהן א אויפהער: „קיין אוגאנדא! קיין אוגאנדא!" דאמיט האבען זיי, דאכט זיך, געמיינט חוזק צו מאכען פון דעם שריפטפיהרער פון דער פערזאמלונג. דאס איז געוועזען א רעדאקטער פון דעם סטראדאם, וואס האט דורך עטליכע וואכען ארויסגעגעבען א בלעטעל פאר קאלאניזאציע פון אוגאנדא און נאך אנדערע מדינות. היינט איז דער „אוגאנדיסט" געוועזען דוקא פיר פולע זונטאגס־רוה. (אפשר דערפאר, ווייל דער סוחר ג ר א ס דארף איהם האבען אויף זונטאג צו זיין „אונטערהאלטונג").

A. Elsche.

א „פוילישע" פרויענפערזאמלונג אין קראקוי.

שמחת־תורה, דעם 21 אקטאבער נאכמיטאג איז געוועזען אין קראקויער צירקוסגעביידע א גרויסע פוילישע פרויענפערזאמלונג, וועלכע איז איינבערופען געווארען פון דעם פוילישען פרויענקאנגרעס, וואס האט שטאטגעפינען אין די לעצטע טעג אין קראקוי. די פערזאמלונג איז טאקי געוועזען גרויס, נור נישט קיין פרויענפערזאמלונג (דאס רוב זענען געוועזען מענער), און נישט קיין פוילישע, (דאס רוב זענען געוועזען יודען, וואס זענען זיך געקומען שמחת־תורה אונטערהאלטען אין צירקוס אריין). מען האט גערעדט איבער פרויענרעכט, איבער וואהלרעכט, איבער דער פראסטיטוציע און די מיטלען קעגען איהר. לסוף אויך איבער דער ארבייטערפראגע. אויסגעצייכנעט האט זיך, ווי עס איז נישט געווען אין א יודישער פערזאמלונג אנדערש צו ערווארטען, א יודינע, פרוי דר. א ס ת ר ג א ל ד ע. אסתר גאלדע שטאמט פון רוסלאנד, וואהנט אין פרייסען און איז געקומען קיין קראקוי שעהן רעדען (דאס געבען מיר גערן צו!) איבער פערשיעדענע פראגען און צולעצט א ביסעל זידלען די ציוניסטען און ווארפען אויף זיי פערליימדונגען און שקרים. די ציוניסטישע מעדכען וואס זענען געווען אויף דער פערזאמלונג האבען נעגען די שקרים אזוי הויך פראטעסטירט, אז מען האט די פערזאמלונג אויפגעלעזט. מאנטאג האבען זיי געדרוקט א אויפרוף, אין וועלכען זיי ווייזען נאך די פאלשקייט און די ליגען פון דער דר. גאלדע, וואס האט אויפגעפאדערט אויסצוטרעטען פון די ציוניסטישע און איינצוטרעטען אין די סאציאליסטישע ארבייטערפראיינע.

דער פראטעסט, וואס איז געוועזען אונטערגעשריעבען פון דעם פעראיין „יהודית" האט געמאכט א שטארקען רושם אין שטאט און אין דער פרעסע.

מיטטיילונגען פון דעם ציוניסטישען דיסטריקטס־קאמיטעט פיר מערב־גאליציען.

דר. עוזר קאהעש.

א שווערער פערלוסט האט די ציוניסטישע וועלט־ארגאניזאציע געטראפען. שמיני־עצרת איז דאס מיטגליעד פון דעם גרויסען אקציאנס־קאמיטעט, דער וויענער אדוואקאט דר. עוזר קאקעש נאך א לאנג און שווער ליידען געשטארבען. ער איז א בראדער קינד געוועזען, וואס איז אין יונגע יאהרען אלס ארימער שטודענט קיין וויען געקומען און האט זיך און זיין אלטע מוטער דורך אייגענער ארבייט אויסגעהאלטען. ער איז באלד צוגעשטאנען צו די יודישע־נאציאנאלע קרייזע, וואס האבען זיך געזאמעלט ארום פרץ סמאלענסקי און איז געוועזען איינער פון די גרינדער פון דעם פעראיין „קדימה" אין וויען. ער האט געטריי געדיענט דער ציוניסטישער אידעע ביז צו דעם אויפטרעטען הערצלס, וועלכער האט איהם גענומען אלס איינעם פון זיינע נעהנטסטע פריינד און בעראטער. ער איז געוועזען הויפטקאסירער פון דעם אקציאנס־קאמיטעט, נור עס איז נישט געוועזען קיין שום ארבייט אין ציוניזמוס, וועלכע זאל זיין פאר איהם צו שווער. אין די וויכטיגסטע יוריסטישע פראגען האט ער געארבייט און די ווייטעסטע רייזען האט ער געמאכט, נישט קוקענדיג אויף קיין אפפער אן צייט און געלד. ער איז געוועזען א זוהן פון דעם יודישען פאלק, אבער אויך — היינטיגע צייטען מוז מען דאס זאגען — זיין פריינד און ליעב־האבער. אין די שענסטע יאהרען איז ער ארויסגעריסען געווארען פון דעם ארבייטס־רייכען לעבען. עהרע זיין אנדענקען!

I. אין זיין זיטצונג פון דיענסטאג דעם 11. תשרי תרס"ו האט דער ציוניסטישער דיסטריקטס־קאמיטעט פיר מערב־גאליציען בעשלאסען:

1) צו עמפפעהלען די ציוניסטישע ארגאניזאציעס אין וועסט־גאליציען, זיי זאלען, וואס נור מעגליך, אונטערשטיצען דאס וואכענבלאט דער „יוד" סיי דורך זאמלען אבאנענטען און פערקויפען איינצעלנע נומערן, סיי דורך שרייבען ארטיקלען און קארעספאנדענציעס פון שטעט און שטעטליך, בפרט בעריכטע פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

2) צו דרוקען אלע זיינע צירקולארען און אויך וויכטיגע ידיעות פון אנדערע ציוניסטישע קאמיטעטען אין דעם „יוד".

II. איינינגע פעראיינע און פערטרויענסמענער וואס האבען ביזיעצט קיין בעריכט נעגעבען, פאדערן מיר צום לעצטען מאל אויף, אהן זוימניש אויף דעם לעצטען אויפרוף פון דעם ד. ק. אויספיהרליך צו ענטפערן, די פ א ר ט י י־ש ט י י ע ר נ ע ל ד ע ר תיכף איינצושיקען, און זייער מיינונג צו זאגען וועגען איינבערופונג פון דער ד י ס ט ר י ק ט ס־ק א נ פ ע ר ע נ ץ און איהר ט א ג ע ס א ר ד נ ו נ ג.

III. אין די לעצטע טעג איז אין בערלין ערשיענען א נייע אויסגאבע פון „ה ע ר צ ל'ס צ י ו נ י ס ט י ש ע ש ר י פ ט ע ן". דער פרייז פון איין עקזעמפלאר איז נור 4 קראנען 20 העלער. דאס ווערק איז צו בעקומען ביים ד. ק. אין קראקוי. געלד מוז פאראוים געשיקט ווערען.

IV. אלע דריי גאליצישע דיסטריקטס־קאמיטעטען האבען זיך געאייניגט און בערופען אויף זונטאג, דעם 29

אקטאבער קיין לעמבערג א פ ע ר ט ר ו י ל י כ ע ק א נ־ פ ע ר ע נ ץ, אויף וועלכער עס וועט ענטשיידען ווערען די איינבערופונג פון א נאליצישען פארטיי־טאג. צו דעם צוזאמענפאהר שיקט דאס קראקויער ד. ק. צוויי דעלע־גירטע חוץ זיינע פערטרויענסמענער פון די פראווינץ־שטעט.

V. דאס וויענער לאנדעסקאמיטע האט אונז פער־שטענדיגט, אז עס האט איינבערופען אויף גרונד פון דעם בעשלוס פון דעם פראנער פארטיי־טאג א קאנפערענץ פון אלע עסטערייכישע דיסטריקטס־קאמיטעטען קיין וויען אויף מיטוואך דעם 1 נאוועמבער. אלס דעלעגירטער פון אונזער ד. ק. פאהרט געזינוננסגענאסע דר. ו ו א ר ה א פ ט י ג.

קולטוס־וואהלען אין קראקוי!

דאנערשטאג זענען אין קראקוי אויסגע־קלעבט געווארען פלאקאטע מיט דער בעקאנט־מאכונג, אז די וועהלערליסטען זענען שוין פער־טיג און מען קאן זיי פון דעם 26 אקטאבער ביז צום 8-טען נאוועמבער יעדען טאג פון 9 ביז 12 א זייגער אין דער קולטוסגעמיינדע־קאנצליי דורכקוקען. אויך קען מען אין דער צייט די ריקשטענדיגע קולטוס שטייער בעצאה־לען און רעקלאמירען דאס וואהלרעכט.

מיטטיילונגען.

דער פעראיין „פועלי־ציון" אין פאדגורזע מאכט בעקאנט, אז פרייטאג צו נאכטס (דען 27-טען אקטאבער) 8 א זייגער וועט שטאטפינדען א פארטראג פון ה' דר. שמעון פעלדבלום איבער „י ו ד י ש ע ע מ י ג ר א צ י ע פון ר ע כ ט ל י כ ע ן און ס ט א ט י ס ט י ש ע ן ש ט א נ ד פ ו ק ט".

דער פעראיין „פרזעדסוויט־השחר" טיילט מיט, אז זונטאג, דעם 29-טען אקטאבער ביי נאכט וועט שטאט־פינדען זיין א ר ד ע נ ט ל י כ ע ג ע נ ע ר א ל פ ע ר ז א מ־ ל ו נ ג. טאגעסארדנונג: רעכענשאפטס־בעריכט פון אויסשוס, נייוואהלען.

ד. ר פרויענפעראיין „רות" אין קראקוי (סעבאס־טיאנא 22) טיילט אונז מיט:

אם 18-טען אקטאבער איז געוועזען אין אונזער פעראיינסלאקאל איין אבענד. הער דר. פ. האט רעפערירט איבער דער יודישער ליטעראטור פאם יאהרע 200 ביז 750.

פאריגען חודש האבען מיר ווידער ערעפנעט די ה ע ב ר ע א י ש ע מ ע ד כ ע נ ק ו ר ז ע. דער צוויי־יעהריגער ערפאלג פון אונזער שולע גיט אונז דאס רעכט נאך אמאל צו די יודישע עלטערן צו רופען: שרייבט אייערע טעכטער אין אונזער קורז איין. מיר האבען פון אונזער זייט אלעס געטהון, אום עס זאל יעדע עלטערן מעגליך זיין צוצוטרעטען. מאנאטליך ווערט געצאהלט בלויז 2 קראנען. אנגענומען ווערען מעדכען פון 6 ביז 16 יאהר. אויסקונפט קאן מען בעקומען יעדען טאג מינדליך אדער שריפטליך.

גלייכצייטיג געבען מיר בעקאנט, אז פון דעם 1. נאוועמבער אן, וועלען אונזערע מיטגליעדער ארימערע שילערינען אומזיסט פארבערייטען צו דער שולע.

יודיש־נאציאנאלער פרויען־פעראיין „רות".

פערזאנאל־נאכריכט.

זונטאג דעם 29-טען אקטאבער וועט זיין די חתונה פון פריילין ס א ל א פ י ש ע ר, טאכטער פון דעם וויים־בעקאנטען יודישען בוכדרוקער און פערלעגער ה' יוסף פישער, מיט ה' דר. י ע ק ב פ י י ע ר ש ט י י ן, אדוואקא־טורס־קאנדידאט. מיר ווינשען א הערצליכען „מזל־טוב"!

דאס יודישע לעבען.

דעמביצער פרצופים.

דעמביץ, אסרו חג.

דעם אמת, אז די ערד דרעהט זיך, האט אונז נאך מיקאלאי קאפערניק' מיט פערשידענע ראיות בעוויזען! אבער אז די מענשען פון דער וועלט דרעהען זיך — אט, דאס זעהט א יעדער מענש בעשיינפערליך און מען דארף דאצו קיין שום ראיות נישט.

צוםביישפיעל. ביי אונז אין דעמביץ איז פאראן א יונגער מאן „ר' יהושע'לע, דער בעל תשובה". איך גע־דענק נאך פון פארצייטענס, ווען דער ר' יהושעלע איז געוועזען א בחור. אבער א בחור! פי, פי, פי, טאקי, ווי די וועלט זאגט, „א בחור מיט לאפען". איהר מיינט אפשר, אז ער איז ח"ו געוועזען א משכיל אדער א אפיקורס רחמנא ליצלן? ניין! ער איז געוועזען א איינפאכער, וואוילער יונג". ער האט געטהון, ווי מען זאגט, מעשים „אשר לא יעשו" א זעלכע זאכען, וואס עס איז שענער און בעסער אז מען טהוט זיי נישט; ער איז געוועזען פון דער רעכטער חברה און מען האט זיך פון איהם דערציילט גאנץ שעהנע שטיקלעך. זיין פאטער איז אבער געוועזען א גניד און האט איהם באלד חתונה געמאכט. דורך צוויי יאהר נאך דער חתונה איז ר' יהושע'לע געבליעבען דער אייגענער, וואס פריהער. נור פלוצלונג צוויי יאהר נאך דער חתונה — מען טהוט א קוק — ר' יהושע'לע האט זיך גאר אים גאנצען איבערגעדרעהט! עס איז אויס איהם געווארען א גאנצער מאשין, א דזיקאווער חסיד, א געגנער פון דעם ציוניזמוס, איינער פון די אויסין „המצפה"־קלאפערס: הכלל שלשה דברים, צוויי ווערטער: ער איז געווארען א גאנצער „בשעת מעשה".

מילא ער, יאק ער, איז האטש א „גלגל השנתי" נור איך וועל אייך דערציילען א שענערע מעשה. ביי אונז איז נאך פאראן א יונגער מאן, רופט מען איהם „ר' מענדעלע שכור". יענער איז גאר „א חדוש" ער איז אין גאנצען געראטען אין זיין לייבליכען ברודער. ער איז א שטארקער בעל־תאוה, א רימאנאווער חסיד, וואס ליעגט איבער א גאנצען טאג אין שענק ביי משקה און ביי קאר־טען און האט א קיילעכדיג פיסקעל ווי „אכציג שווארצע יאהר" דערפאר איז ער אבער טאקי א גאנצער מאכער אין חסידישען בית־דמררש, א שטארקער מוכיח, א מאר־ראליסט. ער רעדט אויס אויף די ציוניסטען אס ר לדבר, ער שרייט געוואלט ווי מען וואגט זיך אריינעולאזען א ציוניסט אין בית־המדרש אריין, און ער געהט כמעט אויס אויף „קדוש־השם". איך קען מיך נישט איינהאלטען פאר לאכען, וויבאלד איך דערמאן מיך, וואס איינער האט מיר אמאל געזאגט.

ווען מען זאל — זאגט ער — אריינגעהמען אין ציוניסטען־פעראיין אט דאס, וואס ר' מענדעלע האט ליעב, וואלט ר' מענדעלע אודאי געווארען א ציוניסט! עס איז א גוט ווארט און א אמת, נור איך בין דאך נישט אויסען אויף דעם, איך מיין מיך נור א ביסעל פערגלייכען צו קאפערניק'ען, אז איך ווייס אויך, ווי אזוי עס דרעהט זיך...

ר' יעקל אסטראנאס.

אנטווארטען דער רעדאקציאן.

„נאפשוד" קראקוי. די „קליינינקע" ציוניסטען און די „סמ...טע" סעפעראטיסטען בעווייזען נאך גישט אייער „גרויסקייט" און אייער „ריינקייט"; זיי בעווייזען העכסטענס אייער — געמיינהייט. דעם דאנערשטיג (נעכטען) זידעלט איהר אין לייטארטיקעל די פוילישע שלאכטע, וואס פארקויפט איהרע ניטער די י ו ד י ש ע שפעקולאנ־טען; מוזען מיר אייך זאגען, אז ווען זיי שענקען די גיטער אייך אוועק, וואלט אויך נישט בעסער געוועזען. „שפעקו־לאנטען" איז דא — אפילו אין דער פ. פ. ס., און „יודען" — אודאי און אודאי. כלעבען, שוין די העכסטע צייט, איהר זאלט משנה שם זיין. גיט אייך א נאמען „צוריקצו־וועגס".

בית המדרש דר' ישראל מייזעלס. וואס איהר שרייבט אונז פון דער מנונה'נער מעשה פון שמחת תורה, האט אונז זעהר געפרייט. דאס ווייזט נור, אז אלע אונזערע נעגנער, זיי מעגען אפילו זיין גבאים און הייסען ר' שמעלקע אדער ר' געציל, זענען פאנאטישע בריות, וואס געהען נישט נאך דעם איינענעם שכל, נור דעם, וואס „דער" אדער „יענער" פון א קליין שטעטיל. זאגט זיי. מיר פיהלען מיט אייך מיט דעם שמערץ, וואס איהר האט אלס חסידישער יונגערמאן, אז איהר קוקט צו, ווי עס קומט דורך די גבאים צו א חלול השם, ווי א 18-יעהריג יונגעל שרייט טיעף געריהרט מיט א ביטערניש: „זיי ווילען אונז נישט געבען די תורה, לאזען זיי זיך זי האלטען!" און מען האט משנה געווען א אלטען מנהג פון רמ"א'ס צייטען אליץ וועגען דעם, ווייל מען האט מורא, אפשר וועט א בחור מנדר זיין אויף דעם יודישען נאציאנאלפאנד. איהר חדושט אייך, וואס דער וויצעפרעזידענט פון דער קולטוס־געמיינדע האט ביידע צדדים געגעבען רעכט? מן הסתם קלערט ער, אז דאס איז די „בעקוועמסטע" פאליטיק צו די קומענדע קולטוס־וואהלען.

אברהם טיש נייסאנדעץ. מיר ווארטען אויף א בעשטעטיגונג פון דר. ל. ז. אויף דער נאכריכט. זעהט אז די זאל וואס גיכער קומען. ינ"ק, טארנאוו. מיר האבען אייער בריעף פארגעלעגט דעם ד. ק. ווען דאס, וואס איהר שרייבט איז אמת, איז אונזער קארעשפאנדעט א־שטארקער אפטימיסט. מיר האפען, אז „התחיה" איז נאך תמיד די טייטש „אויפלעבונג". מיר זענען פון אייער שרייבארט א ו י ס ע ר א ר ד ע נ ט ל י ך צופריערען שרייבט נור אפט.

אונענטגעלטליכע ארבייטספערמיטלונגס־ביראה דעם פערבאנדעס „פועלי־ציון" אין קראקוי Dietlowska 54.

אפענע פאסטען:

		קראנען
מאנופאקטור בראנשע	2 קאמים	40—60
„ „	5 פראקטיקאנטען	8—12
טוכווארען „	3 קאמים	40—60
„ „	4 פראקטיקאנטען	8—14
נירענבערגער „	3 קאמים	40—60
„ „	3 פראקטיקאנטען	10—12
שוך „	2 קאמים	30—40
„ „	2 מערכען	20—22
„ „	2 פראקטיקאנטען	8—12
ביראה	2 בוכהאלטער	40—60
„	2 פראקטיקאנטען	15—25
דאמענקאנפעקטיאן	10 ארבייטער	
מענער „	2 „	
	2 טישלער פראקטיקאנטען	אויבהאלטונג 80
	1 מעטאלגיעסער	
	1 בירסטענמאכער	
	2 היטעלמאכער	

פאסטען זוכען:

		קראנען
מאנופאקטור בראנשע	5 קאמים	40—60
„ „	2 מערכען	16—20
„ „	3 פראקטיקאנטען	8—12
טוך „	4 קאמים	45—65
„ „	2 פראקטיקאנטען	10—14
נירענבערגער „	6 קאמים	45—70
„ „	3 פראקטיקאנטען	10—20
שפעצעריי „	3 קאמים	40—50
„ „	3 פראקטיקאנטען	10—20
האלץ „	1 קאמים	30—40
שיך „	2 „	30—45
ביראה	3 בוכהאלטער	45—65
„	2 געהילפען	16—25
	1 היטעלמאכער	
	1 שלאסערארבייטער	

„דער יודישער ארבייטער"

Der Jüdischer Arbeiter

צענטראל־ארגאן פון די פועלי ציון אין עסטרייך

ערשיינט צוויי מאל אין חודש.

אבאנעמענטספרייז:

גאנציעהריג K. 3 האלביעהריג K. 1.50

רעדאקציע: Wien IV/1

אדמיניסטראציע:

Krakau Dietelsgasse 58.

שמואל שפירא קראקוי גראדגאססע 4.

מאדעוואארען־געשעפט אין ענגראס אונד דעטאיל

גראסעס לאגער אין דאמענהיטען אונד אויפפוטץ.

גרעסערע אבנעהמער האבען איינען בעדייטענדען ראבאט.

פיר מאדיסטינען בעזאנדערס עמפפעהלענסווערטה.

פאפיער־האנדלונג און דרוקסארטען־פערלאג

ר. אלעקסאנדראוויטש, קראקוי

גרויסע אויסוואהל פון ביוראָ־ארטיקעל און שרייבערעקוויזיטען

מאטעיקא־פלאץ נר׳ 1 האטעל צענטראל

טעלעפאן 311. גענרינדעט 1878.

Ch. F. Leistner
Kraków, ulica Grodzka l. 40.

poleca swój obfity
SKŁAD TOWARÓW MODNYCH.
SPECYALNOŚCI
w guzikach i paskach damskich.

ח. פ. לייסטנער
קראקוי, גראדגאססע 40

עמפפיעהלט זיין רייכהאלטיגעס לאגער אין מאָדע-וואַרען

בעזונדערע שפעציאליטעטען
אין קנעפפען און דאמענגירטעל.

M. M. TAFFETA NASTĘP.

KSIĘGARNIA ANTYKWARSKA
skład instrumentów muzycznych
w Krakowie Szpitalna 8.
poleca swój
największy skład książek naukowych szkolnych pomocniczych, oraz instrumentów muzycznych.

אנטיקווארישע בוכהאנדלונג
לאגער פון מוזיקאינסטרומענטען
אין קראקוי, שפיטאלגאסע 8.
עמפפיעהלט איהר גרעסטעס לאגער פון
שול־, לעהר־ אונד הילפס־ביכער
זאָווי מוזיק אינסטרומענטע.

„DIE WELT‘
Zentralorgan des Zionismus
erscheint jeden Freitag

Redaktion u. Administration:
Wien, IX. Türkenstrasse Nr. 9

Abonnement
vierteljährig 3 Kronen

„JÜDISCHE VOLKSSTIMME“
erscheint am 1 und 15 jedes Monats.

Redaktion u. Administration:
Brünn, Adlergasse 9.

Abonnement: halbj. K. 2·60 ganzj. K. 5.

פירמא קאהלען אימפארט

יוליוס שעוועטער

קראקוי טעלעפאן 278

עמפפיעהלט קאהלען צו ענטשפרעכענדען פרייזען, ענגראס אונד ענדעטאיל, שטיק אונד וויירפעל, I פרימא קריסטינא קאהלע — II באַרי — III יאוואָרזנער — IV שירשער קאהלע.

שלום פיטצעלע, קראקוי לוביטש נר. 3 (נעגענאיבער דעם באהנהאף).

דאס ביליגסטע און רייכהאלטיגסטע מאגאזין פון

שניט־סחורה, דאמען אונד הערדקאנפעקציאן, וועשע, קראוואטען, שירמע, נירנבערגער ווארען אונד שניידער־צוגעהערע, שוהע, קאלאשען, רייזע־קאפער און טאשען.

פון איינקייפע אויף פערלאנגען 2% פיר „יוד. נאציאנאלפאנד“.

Wydawca i odpowiedzialny redaktor **Schulim Pitzele**. Drukiem Józefa Fischera w Krakowie, Grodzka 62